

К. Малевича, замість звичних пейзажів і людей, з'явилися кольорові квадрати, кола і прямокутники на білому тлі. Ці фігури служать прототипом всіх форм, існуючих в реальному світі. Комбінації геометричних фігур різних розмірів і кольорів, створені Казимиром Севериновичем, утворюють врівноважені супрематичні композиції, ніби пронизані внутрішнім рухом [6].

Супрематизм до сьогодні залишається одним із визначних напрямів авангардного мистецтва, який вирізняється своєю мистецькою унікальністю та неперсичністю, що й визначає його визначне місце у світовому мистецтві.

Джерела та література

1. Жаборюк А. А. Український живопис останньої третини ХІХ – початку ХХ ст. Київ, Одеса: Либідь, 1990. 312 с.
2. Малевич К. С. Художник и теоретик. Авторы статей: Е. Н. Петрова, Й. М. Йоустен, И. А. Вакар, Ш. Дуглас, Е. Ф. Ковтун, Д. В. Сарабьянов, И. Н. Карасик, Г. Л. Демосфенова. Москва: Советский художник, 1990. 240 с.
3. Малевич К. С. От кубизма к супрематизму. *Казимир Северинович Малевич. Статьи, манифесты и другие работы 1913–1929*. Т. 1. Москва: Гилея, 1995. 393 с.
4. Малевич К. С. Чёрный квадрат / сост., коммент. А. Шатских. Санкт-Петербург: Азбука, 2001. 576 с.
5. Скляренко Г. *Малевич в Україні: кінець 1920-х – початок 1930-х років. Студії мистецтвознавчі*. 2015. Число 2. С. 47–66.
6. Шатских А. С. Казимир Малевич. Москва: Слово, 1996. 96 с.

Моїсєєва Ірина

Донецький національний університет імені Василя Стуса

АКЦІОНІЗМ ЯК ФОРМА ПОЛІТИЧНОГО ПРОТЕСТУ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Робота присвячена дослідженню проблеми генези та розвитку політичного мистецького акціонізму. Аргументовано, що систему політичного акціонізму утворюють перформанс, гепенінг, арт-інсталяція, стрит-арт, флешмоб, боді-арт та ін. Розглянуто проблему політичної боротьби засобами мистецького акціонізму з авторитарними режимами.

Ключові слова: акціонізм, постмодернізм, перформанс, гепенінг, інсталяція, політичний флешмоб.

Abstract. The work is devoted to the study of the problems of the genesis and development of political artistic actionism. It is argued that the system of political actionism creates performance, happening, art installation, street art, flash mob, body art, etc. The problem of political struggle by means of artistic actionism with authoritarian regimes is considered.

Keywords: actionism, postmodernism, performance, happening, installation, political flashmob.

В епоху постмодерну формується нова естетика протестних рухів, з'являються нові форми контрполітичних виступів та грають нові фарби мистецьких стилів. Політичні ідеї та вимоги репрезентуються у мистецьке життя. Політична активність виражає інтерес до нестандартних та сміливих форм протестного мистецтва. Протест можна розглядати як своєрідну реакцію на події, що відбуваються в суспільстві, та відображає всю суть перетворень і усвідомлень змін цінностей. Тема є досить актуальною сьогодні, оскільки відбиває через мистецькі практики дійсну реальність та настрої суспільства.

Протестні напрями отримали свій розвиток не тільки в різних політичних акціях, вони також втілюються в різних формах сучасного мистецтва, яке виводить протест на нові, більш глибокі, рівні. Оскільки протест завжди націлений на інтерактивність, на діалог, то твори мистецтва – один з кращих способів, що надає можливість комунікації з глядачем. Акціонізм, або арт-активізм, – це відносно нові поняття в мистецтві. Протестне мистецтво посідає важливе місце в історії мистецтва вже тривалий час. Наприклад, якщо розглядати мистецтво в контексті політичного протесту, то ще в середині XIX – початку XX ст. існували політично заряджені твори в творчості таких іменитих художників, як Гойя, Пікассо та інші. З XX ст. мистецтво протесту висувається на передній план, еволюціонувавши в одну з найважливіших стратегій в сучасному мистецтві.

Метою нашого дослідження є аналіз акцій протесту як явища контркультури у Російській Федерації, історія його розвитку та становлення арт-активізму як форми політичного протесту.

Щоб почати досліджувати політичний акціонізм як форму політичного протесту, ми маємо розібратися у дефініціях політичний акціонізм, протест, акція. Розглянути зародження політичного акціонізму в країнах Європи, розвиток протестного руху митців проти політичного режиму, поступове проникнення політичних протестних акцій до країн Радянського союзу та апогею протестного руху після його розпаду.

Основною рисою протестного мистецтва є те, що, переважно, воно здійснюється не одним художником-активістом, а цілою групою, яка часто носить назву арт-групи або групи арт-активістів. Як приклад можна навести такі групи: «Pussy Riot», арт-групи «Війна» та інші. Головними ознаками таких груп є публічність, спонтанність, епатажність, а також, безумовно, чітко декларована соціальна та політична спрямованість діяльності. Ефективний протест повинен відповідати таким вимогами, як змістовність (має чітко сформульовану ідею) і спрямованість [4].

Можна відзначити, що кінець 1980-х – початок 1990-х рр. – це час формування різних об'єднань і груп художників, які стосувалися як офіційного, так і до неофіційного мистецтва, базуючись на схожості поглядів і суджень у Радянському Союзі і країнах СНД. Одна з найбільш важливих ознак, що відрізняють мистецтво часів перебудови від попереднього, полягає в усвідомленні спільності художника з оточуючими.

Одним з напрямів протестного мистецтва можна назвати арт-активізм – «... мистецтво, спрямоване на прогресивні суспільні зміни» [3], що дає змогу

висловити своє ставлення до подій, відбиваючи дійсність у вигляді художніх образів. Активізм – соціальне явище, що передає конкретне повідомлення, яке змінює існуючу реальність за допомогою художніх засобів. Для арт-активізму характерні інтерактивність, медіа-ефект, які дають змогу створювати свої засоби масової інформації для просування проєктів [4].

Акціонізм як форма сучасного мистецтва виник в 1960-і рр. Художники прагнули до нових форм художнього вираження, до іншої динаміки і подачі творів мистецтва. Бажання стерти грань між мистецтвом і реальністю, сучасною дійсністю стає поштовхом для появи акціонізму. У такій формі мистецтва художник постає суб'єктом або об'єктом художнього твору. Зауважимо, що радикальні перформанси 1990-х рр. московських акціоністів Олега Кулика, Анатолія Осмоловського, Авдія Тер-Оганьяна і Олега Мавроматі не втратили своєї актуальності донині. Акціоністи того часу зробили подібний спосіб художньої дії затребуваним і цікавим для публіки.

Виділяють декілька форм арт-активізму: стріт-арт, поетичний акціонізм, музичний акціонізм (реп), політичний перформанс, монстрація, нет-арт та інші.

Політичний акціонізм і є однією з таких форм, яка стає специфічним проявом політичного та соціального протесту, використовуючи для донесення певної ідеї візуальні образи та метафори (театралізація). «Політичний акціонізм постає як специфічна форма політичного протесту, публічного обговорення та дискусії навколо суспільно важливих питань, в якому апропріюються різноманітні художні засоби та методи» [6]. На нашу думку, політичний акціонізм є соціокультурною рефлексією, формою переосмислення сталих політичних конструктів. Своїми вчинками акціоністи утверджують цінність політики [5]. Здійснення публічної дії (за Г. Арендт) і є здійсненням політики [2]. Така політика створює світ як спільне, до чого долучається багато. Політичний акціонізм дає змогу представити політику поза її класичними формами, по-новому бачить політичну роль мистецтва.

Ми можемо виділити характеристики, які властиві політичному активізму.

Отже:

1. Політична активність – це не інституціоналізований вид мистецтва. Акція не може бути оголошена, акція не може бути ініційована культурою чи мистецтвом чи будь-якою іншою установою, акція не може бути запланована, комерціалізована і не може бути повторена (хоча в цьому випадку є винятки, наприклад, акція Олега Кулика «Божевільний пес»).

2. Політична активність (відмінна від соціально-політичної дії) не виражає конкретної політичної орієнтації, не представляє якоїсь конкретної політичної сили, партії чи ідеології, але є носієм політичної інформації.

3. Фокус політичної активності зосереджується на взаємодії з урядом та соціальними інститутами, а не з аудиторією.

4. Політичні дії ретельно сплановані (це результативність і те, що відбувається).

5. Політична активність використовує ЗМІ та кіберпростір як посередників між діями та аудиторіями.

Отже, політичний активізм розширює критичну сферу художньої активності та перформанс-критики художньої дійсності, а критика саморефлексії поширюється на загальну критику держави, уряду та соціальної реальності. Художник виступає не як представник мистецтва, а як соціальний суб'єкт у публічній сфері, інтегрований у соціальну структуру. Політична активність проявляється як специфічна форма політичних протестів навколо важливих соціальних питань, відкритих дискусій, у цій формі використовуються різні художні методи. Як центральна фігура політичної активності художник-акціонер є генератором нового значення, він заперечує традиційну роль художника та його сучасний вияв, пов'язаний з комерціалізацією та інституціоналізацією мистецтва та підпорядкуванням митця авторитарному дискурсу.

Джерела та література

1. Бавикіна В. М. Феномен політичного акціонізму в сучасному суспільстві. *Грані*. № 9. 2016. 67–73 с.
2. Кулик В., Голобуцька Т., Голобуцький О. Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива. Київ: Центр дослідження проблем громадянського суспільства, 2000.
3. Мариненко Я. С. Казус Pussy Riot как явление перформативного акта. Вопросы истории, международных отношений и документоведения. № 12. Vol. 1. 2016. 234–238 с.
4. Политическая критика в искусстве: Ольга Грабовская о московском акционизме (n.d.). URL: <https://theoryandpractice.ru/posts/7958-moscow-actionism>
5. Столяров А. А. Практики современного искусства в российских уличных протестах: индивидуальные и коллективные арт-перформансы 2011–2012 гг. *Политическая лингвистика*. № 3(49). 2014. 166–172 с.
6. Хома Н. М. Політичний перформанс як постмодерна форма соціального протесту. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія Політологія. Соціологія. Право. № 1(21). 2014. 18–23 с.

Костюк Сергій

Донецький національний університет імені Василя Стуса

РЕЛІГІЙНА ПОЛІТИКА ПРЕЗИДЕНТА ТУРЕЧЧИНИ РЕДЖЕПА ТАЙПА ЕРДОГАНА

Анотація. Тези присвячено аналізу релігійної політики президента Турецької республіки Реджепа Ердогана.

Ключові слова: Ердоган, ПСР, ісламізм, Айя Софія, Фетхуллах Гюлен.

Abstract. This article is devoted to the analysis of religious policy the President of the Republic of Turkey Recep Tayyip Erdogan.